

Forskrift om arbeid som utføres i arbeidstakers hjem

Innledning

I forbindelse med økt bruk av hjemmekontor under koronapandemien har det oppstått spørsmål om hvilke regler som gjelder når arbeidstakere utfører arbeid hjemmefra. Spørsmålene knytter seg særlig til forskriften om arbeid i arbeidstakers hjem, og når denne får anvendelse. Nedenfor gir Arbeids- og sosialdepartementet en nærmere omtale og tolkning av forskriften og dens virkeområde.

Generelt om forskriften

Med hjemmel i arbeidsmiljøloven er det fastsatt en egen forskrift som regulerer ulike forhold ved hjemmearbeid, jf. forskrift 5. juli 2002 nr. 715 om arbeid i arbeidstakers hjem. Forskriften har bestemmelser om arbeidsmiljø, arbeidstid, internkontroll mv. når arbeid utføres hjemme. Den har også en bestemmelse om å angi bl.a. omfang og arbeidstid i skriftlig avtale. Utgangspunktet etter forskriften er at arbeidsmiljøloven gjelder med de presiseringer og unntak som følger av forskriften. På arbeidsmiljøområdet fremgår det blant annet at flere av arbeidsmiljølovens kapitler ikke gjelder.

Forskriften gir ikke noen uttømmende regulering av alle problemstillinger knyttet til bruk av hjemmekontor. Forskriften regulerer ikke selve adgangen til å kreve eller å pålegge hjemmekontor. Den har heller ikke detaljerte regler om hvem som skal betale hva i en hjemmearbeidssituasjon. Rettigheter og plikter knyttet til yrkesskadeforsikring og skatt reguleres i annet regelverk.

Forskriftens virkeområde – unntaket for kortvarig eller tilfeldig arbeid

Forskriften gjelder for "arbeid som utføres i arbeidstakers eget hjem", jf. § 1. Ordlyden er generell og skiller ikke mellom ulike former for hjemmearbeid eller ulike årsaker til hjemmearbeidet. Det er imidlertid gjort unntak for "kortvarig eller tilfeldig arbeid". I slike tilfeller gjelder forskriften ikke, jf. § 1 andre ledd.

Forskriften selv gir ikke noen nærmere anvisning på hva som menes med "kortvarig eller tilfeldig" arbeid. Forarbeidene gir noe nærmere veiledning. Forskriften ble fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 5. juli 2002. I foredraget til resolusjonen fremgår det at "*Forskriften forutsetter at arbeidet som utføres i eget hjem må være avtalt som en fast ordning. En arbeidstaker som leilighetsvis tar med seg arbeid hjem vil ikke bli omfattet av forskriften.*" I det forutgående høringsbrevet datert 4. mars 2002 skrev departementet på tilsvarende vis at "*En arbeidstaker som leilighetsvis tar med seg arbeid hjem, f.eks. dokumenter som skal leses mv., vil ikke bli omfattet av forskriften.*" I departementets utfyllende kommentarer til de enkelte forslagene, heter det blant annet om § 1 at "*Forskriften vil ikke få anvendelse der arbeidstaker av og til tar med seg arbeid hjem. Det må foreligge en avtale om at deler av arbeidstakers ordinære arbeid jevnlig skal utføres i arbeidstakers eget hjem.*"

I omtalen i forarbeidene er det ikke gjort noe nærmere skille mellom begrepene "kortvarig" og "tilfeldig", eller redegjort for forholdet mellom disse. Etter ordlyden kan de leses som alternative vilkår, jf. begrepet *eller* i § 1. Omtalen i forarbeidene taler imidlertid etter

departementets syn for at vilkårene til en viss grad må ses i sammenheng. Ordlyden må også leses i lys av hovedeksempelet som gis i forarbeidene ("*arbeidstaker som leilighetsvis tar med seg arbeid hjem*") og uttalelsen om at forskriften gjelder ved faste hjemmearbeidsordninger.

Det kan ikke ut fra forskriftens ordlyd eller forarbeider oppstilles en fast tidsgrense for når hjemmearbeid ikke lenger anses "kortvarig". Departementet er heller ikke kjent med at det foreligger andre rettskilder som sier noe om dette. Etter departementets syn vil et klart eksempel på "kortvarig" være dersom arbeidstaker arbeider hjemme en dag eller en uke i et enkeltstående tilfelle. Jevnlig hjemmearbeid over mange måneder, kan derimot ikke kalles "kortvarig". Den nærmere avgrensningen og anvendelsen vil bero på en konkret og skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfellet. Bakgrunnen for og årsaken til hjemmearbeidet kan også få betydning for vurderingen, jf. ovenfor om at vilkårene kan ses i sammenheng.

Forskriften § 2 første ledd fjerde strekpunkt forutsetter at hjemmearbeidet ikke trenger å være en permanent ordning for at forskriften skal gjelde – den kan også være midlertidig. Det er videre ikke et vilkår at arbeid utelukkende utføres hjemme for at forskriften skal komme til anvendelse – også de som kun delvis arbeider hjemme omfattes. Dette følger forutsetningsvis av § 2 første ledd første strekpunkt, og presiseres både i kronprinsregentens resolusjon og høringsbrevet.

I foredraget til kronprinsregentens resolusjon ble det lagt til grunn at hjemmearbeid "som oftest utføres som ledd i et alminnelig arbeidsforhold hvor arbeidsmiljøloven allerede gjelder". Verken ordlyden eller forarbeidene angir noen eksakt grense for hvor omfattende arbeidet i hjemmet i et slikt tilfelle må være for at forskriften skal gjelde. Til forskriftens § 2 om skriftlig avtale uttales det i kronprinsregentens resolusjon at "*avtalen i forhold til omfanget av hjemmearbeidet kan innebære alt fra at det skal arbeides hjemme bestemte dager i uken, at en viss prosent av det totale arbeidsforholdet skal utføres hjemme eller for eksempel at det er opp til arbeidstaker å bestemme når og hvor mye det skal arbeides hjemme*". Etter departementets syn følger det forutsetningsvis av dette at hjemmearbeidet ikke må utgjøre en bestemt prosent av det totale arbeidsforholdet eller at ordningen må fastsette nøyaktig når og hvor mye det skal arbeides hjemme i perioden for at forskriften skal komme til anvendelse.

Det avgjørende for at forskriften kommer til anvendelse, slik departementet ser det, er at *ordningen* med hjemmearbeid som sådan har en viss varighet, fasthet og omfang. Så snart hjemmearbeidet kan kalles en fast ordning, vil forskriften komme til anvendelse, uansett hvor liten del av arbeidstiden som faktisk skjer i hjemmet. Omfanget og andelen hjemmearbeid vil imidlertid kunne være et moment i vurderingen av fasthet. Vurderingen av om en arbeidstakers hjemmearbeid kan anses som "kortvarig eller tilfeldig", slik at forskriften ikke gjelder, må etter departementets syn gjøres konkret i den enkelte situasjon.

Gjelder forskriften også ved pålagt hjemmearbeid?

I forbindelse med koronapandemien har det generelt vært reist enkelte spørsmål ved om forskriften får anvendelse der hjemmearbeidet er pålagt av arbeidsgiver og/eller myndighetene. Forarbeidene til forskriften har uttalelser som tyder på at reglene primært er

laget med tanke på situasjoner hvor hjemmearbeidet avtales mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Det heter blant annet at arbeidet som utføres i arbeidstakers hjem må være "avtalt" som en fast ordning. Forskriften legger også opp til skriftlig avtale om hjemmearbeidet, jf. § 2. Pålagt hjemmearbeid er ikke omtalt i forarbeidene.

Etter departementets vurdering utelukker ikke dette at forskriften også gjelder der hjemmearbeid har bakgrunn i andre forhold. Departementet viser i denne sammenheng først og fremst til forskriftens ordlyd, hvor det i § 1 generelt heter at forskriften gjelder for "arbeid i arbeidstakers eget hjem". Dette omfatter både avtalt og pålagt hjemmearbeid. Departementet viser videre til at hovedhensikten med forskriften synes å ha vært å skape en tilpasset regulering for tilfeller hvor det jobbes i eget hjem (og ikke på en arbeidsplass). Henvisningene til *avtaler* må etter departementets syn ses i lys av hva som antas å være den vanlige situasjonen, og utelukker etter departementets syn ikke at forskriften gjelder også der hjemmearbeidet er pålagt. Hvorvidt det konkrete hjemmearbeidet likevel ikke reguleres av forskriften fordi det anses *kortvarig eller tilfeldig*, jf. unntaket i § 1 andre ledd, er et annet spørsmål og må som i andre situasjoner vurderes konkret.

Det kan i forlengelsen av dette også reises spørsmål ved om hjemmearbeid som skyldes en utenforliggende omstendighet i seg selv vil anses som "tilfeldig" og dermed unntatt fra forskriften. Etter departementets oppfatning må unntaket for "tilfeldig" hjemmearbeid forstås slik at det også vil kunne omfatte situasjoner der det foreligger uforutsigbarhet og ufrivillighet knyttet til hjemmearbeidet, eller der hjemmearbeid har sin årsak i utenforliggende omstendigheter som inntreffer.

Etter departementets syn vil det imidlertid ikke være naturlig å si at begrepet "tilfeldig" omfatter situasjoner der en slik utenforliggende omstendighet varer over tid, slik at hjemmearbeidet får en viss fasthet. Formålet med forskriften støtter etter departementets syn en slik konklusjon. Det er når hjemmearbeid varer over tid og/eller foregår i fastere omfang at det oppstår behov for de særregler og tilpasninger forskriften oppstiller. Det at varigheten av hjemmearbeidet er ukjent og beror på utenforliggende omstendigheter som partene ikke har kontroll over, utelukker etter departementets vurdering ikke at det kan få karakter av å være en fast ordning. Departementet viser her også generelt til omtalen ovenfor om forståelsen av "kortvarig eller tilfeldig arbeid".